

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE—

Cilt: V

Ankara, 14 Şubat, 1929

Sayı: 116

Alfabe Tarihi

Lâtin Alfabeti esastan kabul ettiğimiz yeni Alfabemizin, bundan evvelki yazımıza nispetle, dilimize ne kadar uygun ve ondan ne kadar daha vazih olduğunu yeni yazıyı tatbik ettiğimizdenberi her günkü müşahedelerimizle anhyoruz.

Yeni yazımız ile eskisi arasında ilmi ve herkesin anlayamayacağı mukayeseleri bir tarafa bırakarak, herkesin tekrar edebileceği şu küçük tecrübeyi yapınız:

Beş altı yaşında daha ne yeni harfleri, ne de eskilerini bilmiyen bir çocuğa «Ali» nasıl yazılır diye sorunuz, çocuk harflerin şeklini bilmediği halde derhal «A» ile yazılır diye cevap verecektir. Yalnız şu küçük tecrübe, yeni yazının lisanımızın tabiatına nekadar muvafık olduğunu ve zaten çatlatamadığımız «ع» gibi eski yazımızda bulunan bir takım harflerin bizim için lüzumsuz olduğunu, çocuklarımızın zihnini karıştırdığından, çabuk okumalarına mani olmaktan başka işe yaramadığını gösterecektir.

Eski yazımızdaki sedalı harf noksanı da herkesin hissettiği büyük bir mahrumiyet idi. Vakıa epice uzun bir zamandan beri esası türkçe olan kelimeleri yazarken sedalı harfleri koymağa alışmış idik. Fakat «kelimatı arabiye» meftunlarının Arap imlâsına esir olmaları, Arapçaya ve Acemceye benziyen fakat bizim kendi malımız olan, hatta arapçada ve acemcede bulunmadığı halde bizim icat ettiğimiz

kelimelerin sedalı harflerle yazılmasına mani oluyordu. Yeni yazı dilimizde türkçe kelimeler ve «kelimatı arabiye» ayrılığını kaldırdı, dilimizde kullandığımız kelimelerin tamamıyla kendi malımız olduğunu ispat etti; çünkü esas hangi lisandan alınmış olursa olsun, söylediğimiz kelimelerin hepsini söylediğimiz gibi yazıyoruz. Hulâsa yeni yazımız bize dilimizin istiklâlini temin etti.

Dilimize istiklâl veren, yani halimizi ferahlandıran ve çocuklarımızın daha kolay okuyup yazmalarını yani istikbalimizi temin eden bu Lâtin Alfabeti acaba nasıl meydana gelmiştir?

Şüphesiz ki birden bire değil; çünkü hiç bir insan bir eseri, birden bire mükemmel olarak meydana çıkmamıştır.

İnsanların birbirleriyle konuşarak fikirlerini söz vasıtasıyla teati ettikten sonra, görmedikleri ve işidemedikleri hemcinslerine de fikirlerini bildirmek, yani zaman ve mekân içinde fikir nakletmek istedikleri tabiidir.

Söz, şairin dediği gibi, âlemler arasında rabıta vasıtası isede, fonografin icadından evvel, sözün nakli kabil olamadığından, insanların fikirlerini uzaklara nakletmek istedikleri vakıt ne gibi vasıtalara müracaat eyledikleri düşünülecek şeydir.

Zamanımızda yaşayan fakat medeniyette henüz pek geri olan bazı kavmların fikir nakli için kullandıkları vasıtalar, yazının icadından evvel bütün insanların

kullandıkları vasıtalar hakkında bir fikir verebilir. Meselâ «Sumatra» adasındaki «Malez» kavmi fikirlerini bildirmek için tuz, karabiber, kırmızıbiber, gibi vasıtalar kullanırlar. Tuz muhabbet, karabiber kıskançlık, kırmızıbiber nefret ifade eder. Bu gibi maddelerin bir paket içinde miktarına ve vaziyetine göre o iptidai insanlar, zaten basit olan hislerini ve fikirlerini uzaktaki kimselere de teblig edebilirler.

Vaktiyle «Sit» kavmi hükümdarlarının İran hükümdarı «Dara» ya bir kuş ile bir fare, bir kurbağa ve beş oktan mürekkep bir name göndermiş oldukları rivayet olunur. Bu namenin manası: Kuş gibi olup ta havada uçamassan, fare gibi yerin altına giremezsen, kurbağa gibi suyun içine saklanamazsan bu beş tane ok seni gelip bulacak... demektir.

Müverrih Leon Kahun Sit kavminin türklere pek yabancı olmadığını ve türklerin sonradan İstanbul İmparatoruna gönderdikleri namenin «SIT» yazısıyla yazıldığını söylemesine göre Asyada bulunan ecdadımızın yazıdan evvel, fikirlerini uzaklara bildirmek için böyle vasıtalara müracaat etmiş olduklarını tahmin edebiliriz.

Afrika kavmlarının bazıları, ezcümle (Yamyamlar) bir birlerine haber göndermek için değnek yollarlar. Değneğin şekline göre bir nevi pasaport olduğu gibi, daveti tazammun eder, hatta bir meclise davet ile beraber meclisin ruznamesini ifade eder. Bizim ekmekçi hesabını

tutmak üzere kullandığımız çetele böyle değnekle fikir tespit etmenin rakamlara tatbik edilmiş bir şeklinden başka bir şey değildir. Zaten ekmekçi çetelesi usulü yalnız bizde değil, Avropahlarda dahi mevcuttur. Onun için bir kavmin yazı, rakam dururken çetele kullanması o kavmin geriliğine değil, medeniyette en ileride bulunan kavmların bile iptidai zamanlarını ihtar eden bazı alâmetleri sakladıklarına delâlet eder. Almancada harf manasını ifade eden (Buchstaben) kelimesi de eski Cermenlerin değnekler üzerine yaptıkları çentiklerin bir hatırası olduğunu söylerler.

Yazıdan evvel fikir tespiti için kullanılan böyle iptidai vasıtalarından biri de bir ipin üzerine düğüm yapmaktır. İplerin renkleri değiştirilerek ve düğümlere türlü türlü şekiller verilerek epice fikir ifade etmek mümkündür. Hafızalarına itimatları olmayan bazı kimselerin hâlâ mendillerine düğüm yapmaları yahut yüzüklerine bir bez parçası takmaları o usulün bir bakiyesi olsa gerektir. Bazı iptidai kavımlarda iki insan bir biriyle mülâkat istediği vakıt bir ipin üzerine mülâkat kaç gün sonra ise okadar düğüm yapar gönderir, ipi alan kimse her gün bir düğüm çözerek mülâkat gününü unutmaz. Elbette bu düğümlü ipin bir nüshası da gönderen adamda kalır... Yazının ve bilhassa muhtıra defterinin icat edilmiş olmasına zamanımız avukatları hesabına pek memnun olmak icap eder: Mahkemelerin kendilerine verdikleri mülâkat günlerini unutmamak için biçareler acaba kaç renkte ve kaç düğümlerle düğümlenmiş ipler saklamağa mecbur olacaklardı?

Mütenevvi eşya ile, çetele ile, düğümlerle, fikir tespit etmeden bir derece daha ilerisi resim ile fikir nakletmektir. Resim

nekadar iptidai olsa gene bir san'at olduğundan bu derece medeniyette de biraz terakkiye delâlet eder. Resim ile meram ifade etmenin güzel bir nümunesi, nisbeten yakın bir zamanda Şimali Amerikadaki kızıl derili adamların müttefik cümhuriyetler reisine verdikleri arzuhalidir. Bu resimde, Aralarında bir de insan bulunmak üzere, mütenevvi hayvan resimleri vardır. En önde bulunan turna kuşu kabile reisinin, onun arkasında bulunan hayvanlar da (İnsan da dahil) kabilenin ileri gelenlerinin resimleri ve isimleridir. Hepsinin üzerinde aşağı yukarı yürek şeklinde bir delik vardır. Bu deliklerin her birinden hat çıkarak reisin kalbine gider. Bundan başka gene hepsinin başından birer çizgi çıkarak reisin başına gider. Bu çizgiler hepsinin his ve düşünce itibarıyla birleştiklerini ifade eder. Reisin başından çıkan ve karşıya doğru uzanarak kesik kalmış olan bir çizgi cümhuriyet reisine hitap demektir. Böyle hisleri ve fikirleri itibarıyla birleşmiş olan kabile mümessillerinin ne istediklerini de gene reisin başından çıkarak aşağıda göle benzer resimlere giden bir çizgi gösterir. İstedikleri işte bu küçük göllere malik olmaktadır. Ne demek olduğu anlaşılınca görülüyor ki, basit ve sarıh bir ifade.... Fakat bizim gibi yazıya alışmış ve bilhassa bir arzuhalı mutlaka bir pul ile birlikte tasavvur eden insanlar için nekadardır müşkül bir kıraat!

Eski mısırlıların (Hiyeroglif) yazılarıyla eski Asurilerin (Mihi) denilen yazılarının, Çin yazılarının ve diğer Hiyerogliflerin esası da gene böyle resim ile fikir tespit etmektir.

Resim ile meramı ifade etmek yerine göre - malûm hikâyedeki köy hecasının filen isbat ettiği gibi - yazıdan daha belîğdir. Bir öküz resmi, okuya bilene de, bilmiyene de öküz fikrini verir. Fakat bu türlü meram

ifadesi herkesin harcı olmadığı gibi haylıca uzun da bir iştir. Sonra da resim ile ifade edilmeyecek mücerret fikirler vardır. Vakıa resim san'atının terakisiyle ifade edilen mücerret fikirler bugün bile yazı ile ifade edebileceğimiz dereceden ileridedir. Fakat resim san'atı her vakıt müterakki olmadığı gibi, tekrar edelim, herkesin harcı değildir.

Onun için Mısırlılar gibi eski kavmlar resim ile ifade edilmeyecek mücerret fikirleri göstermek için gene basit resimlerle başka çare bulmuşlardır.

Bu çareyi izah için, müsade-nizle eski Mısırlıların bizim şimdiki Kayseri teleffuzuyla türkçe söylediklerini farzedeceğim. Meselâ Kayserilinin söylediği gibi (güzel) demek için bunun maddeye delâlet eden hangi kelimelere benzediğini aramışlar ve ayrı ayrı olarak (göz) ve (el) telaffuz edilen iki kelime bir araya gelince gene aynı telaffuz ile (güzel) kelimesini bulmuşlar. O halde güzel vasfını yanyana bir göz ve bir el ile tasvir etmek kolay olmuş. Eski Mısırlıların ve Çinlilerin dilleri tek heceli kelimelerden mürekkep olduğu için bu usul onlar için bizim ancak Kayseri telâffuzuna müracaat ederek bulabildiğimiz çareden daha kolay olmuş. Zaten diğer taraftan mücerret fikirlerden bazıları için resim ile ifade etmek çaresini de bulmuşlar. Meselâ Mısırlılar muharebe fikrini ifade etmek için yanyana iki kol yaparak birine bir süngü birine de bir kalkan vermişler. Bu şekil, görenlere derhal o zamana göre bir muharebe fikrini vermiş. Bundan başka kuvvet ifade için bir kol şekli yaparak ucuna bir kafa kıracak demir tutturmuşlar. Böyle demir ile kafa kırmağa muktedir bir kolun kuvvet ifade ettiğine şüphe kalmamış.

GALİP ATA

— Devam edecek —